

2.6. Особливості інклюзивного навчання обдарованих здобувачів початкової освіти в Республіці Польща

Період навчання в початковій школі є надзвичайно важливим для формування компетентностей, необхідних для подальшого життєвого і професійного успіху. Саме тому потрібно звертати особливу увагу на таланти, нахили дитини молодшого шкільного віку. Важливо, щоб кожен здобувач освіти мав можливості для самореалізації, розкриття власних здібностей, переживання ситуацій успіху тощо. Тому постає необхідність в організації інклюзивного навчання, зокрема, обдарованих дітей. Необхідно зазначити, що відповідно до законодавства Республіки Польща ця категорія учнів належить до групи осіб з особливими освітніми потребами.

Цікавим для вивчення є досвід організації інклюзивного навчання саме в цій державі, яка близька до України територіально, має спільні історичні корені та наукові зв'язки. Систематичний розвиток практики інклюзивної освіти, зокрема обдарованих дітей, яку студіюють багато вітчизняних та польських учених і педагогів-практиків, зумовив актуальність дослідження обраної теми.

Значний інтерес до питань обдарованості в Польщі засвідчує підтримка такої категорії дітей на загальнодержавному рівні. Функціонують різні інституції. На рівні органів місцевого самоврядування та на базі центрів підвищення кваліфікації вчителів створюються центри підтримки обдарованості, діяльність яких спрямована на координацію співпраці між органами місцевого самоврядування, закладами вищої освіти, школами, благодійними організаціями та батьками для надання освітньої, психологічної та матеріальної підтримки обдарованим дітям у межах конкретної адміністративно-територіальної одиниці.

Метою діяльності Національного фонду допомоги дітям є, зокрема, збільшення можливостей для розвитку обдарованих дітей. Ця організація надає стипендії обдарованим дітям, фінансує проведення різних заходів, спрямованих на підтримку обдарованості (Дунець, 2014³⁹⁷).

³⁹⁷ Дунець, В. Б. (2014). Інституційна підтримка обдарованих дітей у Польщі. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, №12 (31). <http://otr.ioid.gov.ua/images/pdf/2014/12/16.pdf>

Варто зазначити, що такі заклади, як Центр розвитку освіти, Центр науки Коперника, дитячі університети тощо, спрямовані на інтелектуальний розвиток дітей загалом, не виокремлюючи лише обдарованих здобувачів.

Сучасні польські науковці розглядають інклюзивне навчання як процес навчання учнів усіх разом, який, проте, не вичерпується лише спільним навчанням. Тому ця ідея є не лише провідною парадигмою спеціальної освіти, а можливо, передусім найвпливовішим баченням державної школи, яке суперечить неоліберальному розумінню освіти. Інклюзивна освіта – це шкільний проєкт, який не виключає учнів через будь-які їхні характеристики. Вона рішуче виступає проти скорочення цілей освіти до вузько зрозумілих шкільних досягнень і розвитку когнітивних здібностей. Вона передбачає необхідність підтримки гармонійного розвитку учнів, що включає не тільки академічні досягнення та соціально-емоційний розвиток, а й загальну сформованість психосоціального самопочуття (Chrzanowska, Szumski, 2019, s. 12³⁹⁸).

Ми поділяємо погляди Дж. Ебі та Дж. Смутного, що той, хто розпочинає свою діяльність у сфері освіти для обдарованих дітей, зустрінеться з невизначеністю і різними думками, які розходяться. Невизначеність може бути як неприємним досвідом, так і стимулом для творчих, інноваційних дій та проведення досліджень, що зроблять великий внесок у розвиток педагогічної теорії і практики (Czaja-Chudyba, 2013³⁹⁹).

Відповідно до законодавства Республіки Польща обдаровані здобувачі освіти входять до групи осіб з особливими освітніми потребами (Dz. U. z 2017 r. poz. 1591⁴⁰⁰), а це означає, що система освіти повинна надати їм адекватну підтримку для ідентифікації потенціалу обдарованої дитини та її розвитку.

³⁹⁸ Chrzanowska, I., Szumski, G. (red. nauk.). (2019). *Edukacja włączająca w przedszkolu i szkole*. Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Seria Naukowa, t. 7, Warszawa. https://www.frse.org.pl/brepo/panel_repo_files/2021/02/18/2tdjxg/edukacja-online.pdf/

³⁹⁹ Czaja-Chudyba, I. (2013). *Rozwijanie zainteresowań, predyspozycji i zdolności najmłodszych uczniów*. file:///C:/Users/User/Downloads/Iwona-Czaja-Chudyba_Rozwijanie-zainteresowan_predyspozycji_zdolnosci.pdf

⁴⁰⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2017 r. poz. 1591).

Конституція Республіки Польща гарантує рівний доступ до освіти для людей різних категорій та з різними освітніми потребами (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, 1997⁴⁰¹). Результатом реформ у системі польської освіти стала розробка нормативно-правових актів для навчання обдарованих учнів. Так, у статті 1 Закону від 7 вересня 1991 р. «Про освіту» зазначено, що система освіти забезпечує підтримку обдарованим учням, що дає можливість індивідуальної реалізації навчальних програм та дострокового випуску з усіх типів шкіл (Dz. U. z 1991 nr 95 poz. 425⁴⁰²). Відповідно до Закону було видано розпорядження від 19 грудня 2001 р., у якому акцентується, що розвиток спеціальних здібностей та інтересів учнів повинні здійснюватися шляхом адаптації обсягу, змісту і темпів навчання відповідно до індивідуальних потреб і можливостей окремого здобувача освіти.

Зазначимо, що в Польщі дискусії щодо необхідності впровадження індивідуального навчання виникли ще в 1920-х рр. На труднощі в організації школи з урахуванням індивідуалізації в навчанні вказано в «Підручній педагогічній енциклопедії», де поняття «індивідуалізація навчання» визначено як «новий постулат сучасної дидактики», що впливає з великої різноманітності індивідуальних особливостей здобувачів освіти (Kierski, 1923⁴⁰³).

Обдаровані здобувачі освіти в Польщі мають право на індивідуальний курс навчання за одним, декількома або всіма обов'язковими навчальними дисциплінами. Індивідуальний курс навчання дає змогу достроково закінчити навчання. Здобувач освіти протягом шкільного навчального року може виконувати навчальну програму, що охоплює щонайменше два класи, може бути звільненим від обов'язку брати участь у заходах, передбачених освітнім планом для свого класу, відвідувати вибрані навчальні заходи в класі або закладі освіти чи реалізовувати освітню програму самостійно.

Обдарований здобувач освіти має особливі потреби, які слід визнати та враховувати в процесі навчання і виховання. Через

⁴⁰¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>

⁴⁰² Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 1991 nr 95 poz. 425).

⁴⁰³ Kierski. (1923). *Podręczna encyklopedia pedagogiczna*, T.1, Lwów –Warszawa.

особливості освітнього характеру важливою є педагогічна та психологічна допомога такій категорії учнів (Limont, 2012, s. 1-2⁴⁰⁴).

У контексті нашого дослідження вважаємо доцільним проаналізувати підходи польських науковців щодо трактування основних понять у сфері обдарованості та їхні рішення щодо ідентифікації.

Так, у польській науковій літературі термін «можливості» визначають за психологічним та психолого-педагогічним критеріями. Психологічний критерій заснований на перевірці рівня інтелекту та специфічних здібностей і рис характеру особистості. Психолого-педагогічний критерій стосується навчальних досягнень учня.

Виокремлено низку підходів щодо трактування терміна «обдарований здобувач освіти»:

– обдарований здобувач освіти – людина із загальним пізнавальним потенціалом вище середнього, що є основою для розв’язання проблем у конкретних сферах; найпоширенішим показником здібності є коефіцієнт інтелекту $IQ > 115$ (у випадку інтелекту вище середнього $IQ > 115$ можна говорити про обдарованого учня, якщо інтелект IQ вище 130 – надзвичайно обдарованого, що стосується близько 2% населення);

– обдарований здобувач освіти – людина, яка використовує свій загальний когнітивний потенціал у певній галузі, наприклад: у музиці, літературі, інформатиці (звідси музичні, літературні або ІТ-таланти);

– обдарований здобувач освіти – часто як еквівалент терміна «обдарований учень», але його можна уточнити, вказавши на рівень розвитку обдарованості – розвиток талантів, пов’язаних із досягненнями, з вимірними показниками (нагороди, публікації, оригінальні ідеї тощо) (Renzulli, 2003, s. 77⁴⁰⁵).

Здібності – відповідно до компонентів, це результат взаємодії між інтелектом (сприйняття, пам’ять, увага, мислення, уява), креативністю (плавність і оригінальність мислення, відкритість до зміни, когнітивна толерантність до ризику) та мотивацією (інтереси,

⁴⁰⁴ Limont, W. (2012). *Kształcenie uczniów zdolnych w polskim systemie oświaty – wybrane przykłady*. S. 1–15. file:///C:/Users/User/Downloads/ksztalcenie_uczniow_zdolnych_w_polskim_systemie_oswiaty_wieslawa_limont_tekst_dot_wykladu_19_10_2012.pdf

⁴⁰⁵ Renzulli, J. (2003). Conception of giftedness and its relationship to the development of social capital, *Handbook of gifted education*, Boston: Pearson Education, p. 75-87.

старанність, толерантність до невдач), а отже, здібності створюються і розвиваються в результаті їхньої взаємодії з трьома компонентами, і необхідно враховувати це припущення як на етапі їхнього виявлення, так і стимулювання, щоб забезпечити основу для компетентної підтримки обдарованих здобувачів освіти (Renzulli, 2003, s. 77⁴⁰⁶).

Здібності – це індивідуальні властивості (придатність, диспозиції) особи, що забезпечують відповідний рівень продуктивності в певній сфері. Вони визначають досягнення особистості, пояснюють неоднакові результати в навчанні та виконанні завдань.

Визначення здібностей (талентів) у певній сфері – основа роботи з наймолодшим школярем (Czaja-Chudyba, 2013⁴⁰⁷).

Відповідно до моделі обдарованості та здібності учнів початкової школи за Р. Штернберг (рис. 2.2) у визначених рисах обдарованої дитини можна виділити:

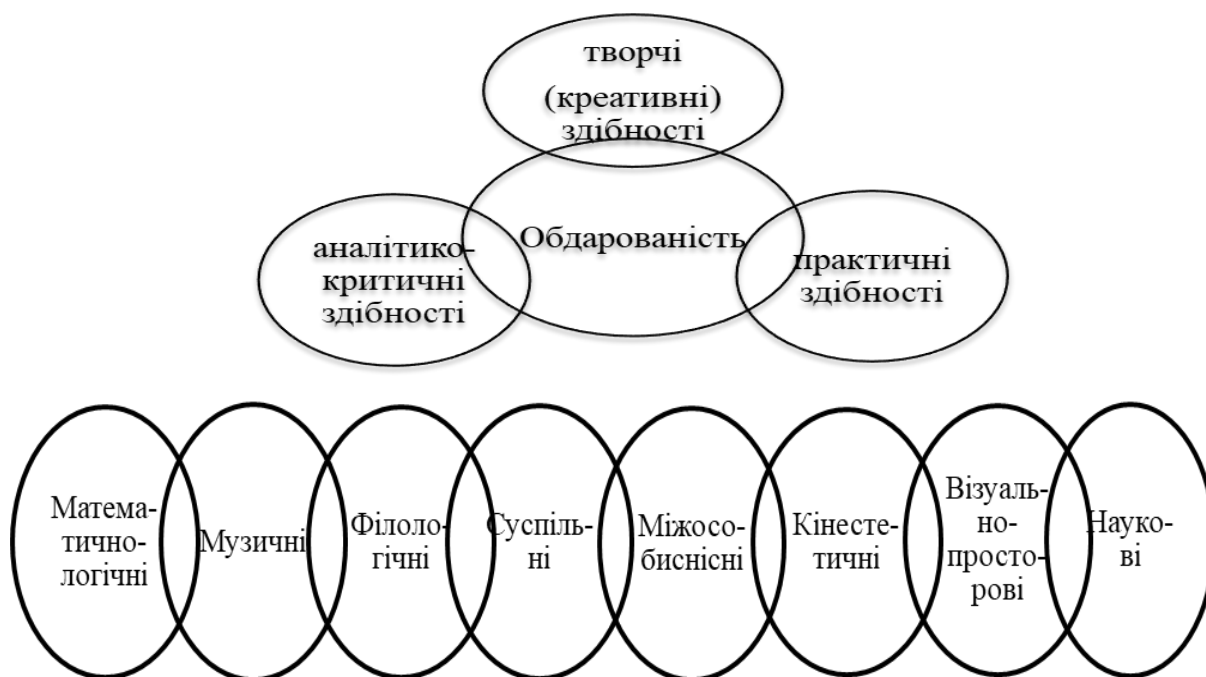

Рисунок 2.2. Модель обдарованості та здібності учнів початкової школи за Р. Штернберг (Czaja-Chudyba, 2013⁴⁰⁸).

⁴⁰⁶ Renzulli, J. (2003). Conception of giftedness and its relationship to the development of social capital, *Handbook of gifted education*, Boston: Pearson Education, p. 75-87.

⁴⁰⁷ Czaja-Chudyba, I. (2013). Rozwijanie zainteresowań, predyspozycji i zdolności najmłodszych uczniów. file:///C:/Users/User/Downloads/Iwona-Czaja-Chudyba_Rozwijanie-zainteresowan_predyspozycji_zdolnosci.pdf

⁴⁰⁸ Czaja-Chudyba, I. (2013). Rozwijanie zainteresowań, predyspozycji i zdolności najmłodszych uczniów. file:///C:/Users/User/Downloads/Iwona-Czaja-Chudyba_Rozwijanie-zainteresowan_predyspozycji_zdolnosci.pdf.

- пізнавальну сферу – знання, допитливість, бажання експериментувати, ставити більше запитань на уроці;
- емоційно-мотиваційну сферу – наполегливість, ентузіазм, сильна внутрішня мотивація, старанність, внутрішня дисципліна;
- соціальну сферу – сильні риси особистості і схильність до домінування, проблеми з адаптацією до навколишнього середовища, стримане ставлення, часто ізольованість у колективі.

Індивідуалізація навчання тісно пов'язана з різноманітністю обдарованих учнів та їхніми освітніми потребами, кожна з яких впливає з рівня розвитку конкретного учня, його потенціалу, можливостей, труднощів та індивідуальних рис. Варто, щоб дитина навчалася відповідно до своїх сил і різними способами, оскільки ні знання, ні розум не можуть бути «усередненими».

Діяльність для індивідуалізації освітнього процесу, а також неодмінна важливість учителя в концепції надання допомоги відповідно до психолого-педагогічних потреб здобувача освіти з особливими освітніми потребами обґрунтовані в Розпорядженні міністра національної освіти від 30 квітня 2013 р. «Про принципи надання та організації психолого-педагогічної допомоги у державних дитячих садках, початкових школах та освітніх установах» (Dz. U. 2013, poz. 532⁴⁰⁹).

Навчання на першому етапі початкової освіти в 1-3 класах має бути плавним переходом від дошкільного виховання до шкільного навчання. Воно є інтегрованим (поєднує зміст індивідуальної освіти так, щоб учні отримали знання та навички, які об'єднуються, а не відокремлюються один від одного), щоб скласти основу знань про реальність, що оточує учнів, про себе, про світ і можливості здобувачів освіти в майбутньому розвивати власні здібності, міркування, уяву, судження, почуття відповідальності та ін. (Rafał-Łuniewska⁴¹⁰).

⁴⁰⁹ Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, 2013, Dz. U. 2013, poz. 532.

⁴¹⁰ Rafał-Łuniewska, J. Indywidualizacja nauczania a edukacja wczesnoszkolna. file:///C:/Users/User/Downloads/Indywidualizacja_nauczania_a_edukacja_wczesnoszkolna_1.pdf

Інтегрована освіта в 1-3 класах стосується досвіду дитини, набутого в сім'ї та інших середовищах, а також через засоби масової інформації. На першому етапі навчання в школі здобувач освіти готується до виконання завдань у різних сферах суспільного життя. У початковій школі особливо зосереджуються на питаннях, пов'язаних зі спілкуванням з найближчим оточенням, безпекою та здоров'ям, надання дитині можливості для здійснення дій, які дадуть їй змогу повною мірою відчувати своє дитинство. Головною метою інтегрованої освіти є підтримка дитини в її загальному розвитку (фізичному, інтелектуальному, естетичному, емоційному і духовному), щоб вона була готова відповідно до своїх можливостей жити в злагоді з людьми, з природою і з собою.

У початковій школі відбувається пошук та підтримка обдарованості, розвиток здібностей, талантів учня. У дошкільному віці можемо діагностувати лише «симптоми здібностей». На першому етапі початкової освіти (1-3 класи) дитина в школі розкриває таланти, оскільки здібним є кожен, а вчителі повинні підтримувати обдарованість та всебічний розвиток учня. Молодший шкільний вік – фундамент розвитку здібностей дитини, адже згодом розкриваються різноманітні таланти та обдарованості, наприклад художні, творчі, музичні, акторські, лідерські, письмові, математичні чи наукові.

У Республіці Польща підтримка обдарованих здобувачів освіти забезпечується завдяки фінансуванню загальнонаціональних стипендій, проведенню олімпіад, турнірів, змагань, діяльності Шкільного творчого товариства, Національного дитячого фонду, просвітницькій діяльності закладів освіти (Ministerstwo Edukacji o uczniu zdolnym, 1999⁴¹¹).

Одним із загальнодержавних є проєкт Центру розвитку освіти «Розроблення та впровадження комплексної системи роботи з обдарованим учнем» (2010-2014 рр.). Основні завдання проєкту передбачали: підготовку інституцій та осіб, задіяних до роботи з обдарованим учнем, для сфері ідентифікації обдарованості, підтримки здібностей такої категорії дітей; упровадження законодавчих змін, стратегії фінансування та методичних програм; розповсюдження

⁴¹¹ Barańska, A. (oprac. zeszyt). (1999). *Ministerstwo Edukacji Narodowej o uczniu zdolnym*. Warszawa: MEN.

інформації про інституції, організації та місця, де учні можуть розвивати власні здібності; збагачення суспільної свідомості у сфері спеціальних потреб обдарованих учнів. У рамках реалізації проекту були опубліковані та розміщені на сайті <https://www.ore.edu.pl/> методичні матеріали та довідники для роботи з цією категорією дітей (Дунець, 2014⁴¹²).

Працюючи з молодшими школярами, учитель повинен орієнтуватися на дитячі (потенційні) таланти. Так, відповідно до триколової концепції обдарованості Й. Рензуллі, здібності в тій чи іншій сфері (задатки, схильності) заслуговують на ранню діагностику та допомогу – забезпечення оптимальних умов для їхнього розвитку.

Обдарований учень початкової школи має специфічні риси у трьох сферах:

1. Здібності (тут розрізняють загальні та специфічні – стосуються певної галузі, наприклад лінгвістичної, математичної, музичної чи мистецтва);

2. Креативність (плинність, гнучкість та оригінальність мислення, відкритість та пізнавальна допитливість та естетичні інтереси);

3. Мотивація (прихильність до завдання) (Wolny, 2014, s. 5⁴¹³).

Інклюзивна освіта спрямована на створення оптимальних умов навчання для всіх учнів. І хоча найбільша увага зосереджена на розробці відповідної підтримки осіб з обмеженими можливостями та іншими труднощами (бар'єрами) розвитку, потреби обдарованих учнів не можна ігнорувати, а в новій моделі інклюзивної освіти слід подбати про їхні потреби.

Сьогодні в польських школах відбувається боротьба з різними видами дискримінації, зокрема й за ознакою обдарованості. До таких викликів, до яких польські науковці відносять, наприклад, ейджизм, сексизм або дорослість, варто додати феномен під назвою «обдарований». Продовжуючи цю думку, можна зробити висновок, що науковці та педагоги-практики повинні зробити сферу інклюзивного навчання обдарованих здобувачів освіти своєрідними «антидарами», це дасть змогу не втрачати талантів. Більше того,

⁴¹² Дунець, В. Б. (2014). Інституційна підтримка обдарованих дітей у Польщі. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, №12 (31). <http://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2014/12/16.pdf>

⁴¹³ Wolny, B. (2014). Nowoczesne koncepcje wspierania uzdolnień i zdolności uczniów. <file:///C:/Users/User/Downloads/Barbara-Wolny-prezentacja-21-marca-2014-r.pdf>

марна трата таланту – це морально осудно для сучасного суспільства (Chrzanowska, Szumski, 2019, s. 298⁴¹⁴).

Однак польські науковці визначають не лише здобутки у сфері інклюзивного навчання обдарованих здобувачів освіти, а й указують на невирішені проблеми. Багато дітей цієї категорії не отримують належної допомоги; близько половини з них взагалі не діагностуються як учні, що мають здібності вище середнього. Це призводить до ситуації, у якій школа функціонує не як заклад, де розкривається талант, а іноді навпаки – втрачається, що пов'язано з багатьма причинами. Найпоширеніші з них такі:

- учителі зосереджені на виконанні основного навчального плану, який визначає мінімальний рівень результатів навчання, що не сприяє діяльності, яка виходить за рамки стандартів;

- існування хибного стереотипу про те, що обдаровані здобувачі не потребують особливої підтримки через свій потенціал вище середнього (тобто вони самі можуть учитися / розвиватися, усе одно виконують завдання і отримують результат);

- несприйняття потенціалу учнів через їхні труднощі з поведінкою (тривожність, зарозумілість, вербальна агресія, а іноді й фізична, гіперактивність – симптоми когнітивної фрустрації, нудьга та відчуття нерозуміння в обдарованих учнів трактується як антигромадська діяльність, що не відповідає стереотипу «обдарований і ввічливий»);

- зведення здібностей учнів до обсягу шкільних предметів (учителі шукають математичні, літературні чи художні таланти, а діапазон можливостей обдарованих здобувачів освіти набагато ширший і включає, наприклад, графічні та геометричні навички – як галузі математики чи економіки);

- концентрація уваги лише на пізнавальних потребах обдарованих учнів без урахування інших компонентів психічних станів, що обумовлюють розвиток потенціалу (включаючи творчість, відданість

⁴¹⁴ Chrzanowska, I., Szumski, G. (red. nauk.). (2019). *Edukacja włączająca w przedszkolu i szkole*. Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Seria Naukowa, t. 7, Warszawa. https://www.frse.org.pl/brepo/panel_repo_files/2021/02/18/2tdjxg/edukacja-online.pdf/

завданням, соціальні відносини) (Chrzanowska, Szumski, 2019, s. 291⁴¹⁵).

Ми поділяємо погляди польських педагогів, що для розвитку інтересів і здібностей учнів початкової школи необхідно врахувати такі фактори:

– обдаровані діти відрізняються один від одного, вони мають різні здібності і таланти;

– початкова освіта має зосередитися на виявленні унікального та найкращого в кожній дитині, однак комплексна діагностика проводиться лише в ситуації освітніх труднощів або невдач у навчанні;

– обдарованих дітей не можна об'єктивно оцінити в їхній оригінальності, креативності та неординарності (Czaja-Chudyba, 2013⁴¹⁶).

Водночас у польському суспільстві існують і критичні погляди, наприклад, що підтримка обдарованих школярів не є гарантією того, що їхні таланти дійсно розвиваються. Такі висновки були зроблені на підставі аудиту Вищої контрольної служби (далі НІК), проведеного в кількох школах Нижньосілезького воєводства та установах, що контролюють програми підтримки обдарованих учнів (перевірка проводилася з вересня 2013 р. по січень 2015 р. у дев'яти закладах освіти (семи державних та недержавних початкових школах та молодших школах, Раді Освіти у м. Вроцлав та Нижньосілезькому воєводстві)) (Polskie szkoły nie rozwijają uzdolnionych uczniów? 2016⁴¹⁷).

У звіті, зокрема, наголошено, що в польському законодавстві ще не визначені поняття обдарованості та особливої обдарованості. За даними НІК, у школах виникають проблеми з відбором обдарованих учнів. «Тільки в половині шкіл, які перевірялися, розроблено та формалізовано системи відбору відмінників та обдарованих учнів.

⁴¹⁵ Chrzanowska, I., Szumski, G. (red. nauk.). (2019). *Edukacja włączająca w przedszkolu i szkole*. Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Seria Naukowa, t. 7, Warszawa. https://www.frse.org.pl/brepo/panel_repo_files/2021/02/18/2tdjxg/edukacja-online.pdf/

⁴¹⁶ Czaja-Chudyba, I. (2013). *Rozwijanie zainteresowań, predyspozycji i zdolności najmłodszych uczniów*. file:///C:/Users/User/Downloads/Iwona-Czaja-Chudyba_Rozwijanie-zainteresowan_predyspozycji_zdolnosci.pdf

⁴¹⁷ Polskie szkoły nie rozwijają uzdolnionych uczniów? *Edunewpl.* 03-11-2016. <https://www.edunews.pl/system-edukacji/szkoly/3650-polskie-szkoly-nie-rozwijaja-uzdolnionych-uczniow>

Однак найбільш часто використовуваними критеріями відбору обдарованих були успіхи учнів у школі та в спорті. Водночас, на думку НІК, аналіз загальних результатів освіти не є найкращим і об'єктивним способом віднесення певної людини до групи обдарованих» (*Polskie szkoły nie rozwijają uzdolnionych uczniów?* 2016⁴¹⁸).

За результатами аудиту в польських школах не запроваджені інструменти з діагностики та підтримки талантів учнів, які були розроблені в результаті співпраці Міністра національної освіти та Центру розвитку освіти.

У звіті зазначено, що в школах була проблема з фактичною підтримкою розвитку найталановитіших учнів. «У жодній із перевірених шкіл, наприклад, не використовувалася можливість організації спеціальних класів для розвитку талантів учнів». Також було зазначено, що численні позакласні заходи, що проводяться в школах, слугують, серед іншого, для підготовки учнів до участі в олімпіадах. «Через недоступність для широкого загалу таких заходів їх не можна вважати формою підтримки обдарованих учнів. Наприклад, у жодній школі не було організовано наукового табору» (*Polskie szkoły nie rozwijają uzdolnionych uczniów?* 2016⁴¹⁹).

Аудитори вказують на те, що в школах лише зрідка надають підтримку обдарованим учням у вигляді індивідуальних навчальних програм, які дозволяють їм поглибити та розширити свої знання у сфері, у якій вони виявили особливі здібності. «У всіх школах, які мали аудиторську перевірку за індивідуальною програмою навчання (у 2013-2015 рр.), було охоплено лише чотири здобувача освіти з понад двох тисяч учнів. З іншого боку, індивідуальний курс навчання, що дає змогу обдарованим учням швидше проходити окремі етапи навчання, не був використаний жодним здобувачем освіти» (*Polskie szkoły nie rozwijają uzdolnionych uczniów?* 2016⁴²⁰).

⁴¹⁸ *Polskie szkoły nie rozwijają uzdolnionych uczniów?* *Edunewpl.* 03-11-2016. <https://www.edunews.pl/system-edukacji/szkoly/3650-polskie-szkoly-nie-rozwijaja-uzdolnionych-uczniow>

⁴¹⁹ *Polskie szkoły nie rozwijają uzdolnionych uczniów?* *Edunewpl.* 03-11-2016. <https://www.edunews.pl/system-edukacji/szkoly/3650-polskie-szkoly-nie-rozwijaja-uzdolnionych-uczniow>

⁴²⁰ *Polskie szkoły nie rozwijają uzdolnionych uczniów?* *Edunewpl.* 03-11-2016. <https://www.edunews.pl/system-edukacji/szkoly/3650-polskie-szkoly-nie-rozwijaja-uzdolnionych-uczniow>

Хоча аудит НІК охопив невелику кількість шкіл, можна припустити, що такий елемент системи освіти, як підтримка обдарованих учнів у Польщі, потребує вдосконалення (*Polskie szkoły nie rozwijają uzdolnionych uczniów?* 2016⁴²¹).

Результати дослідження інклюзивного навчання обдарованих здобувачів освіти в початкових школах Республіки Польща засвідчили велику кількість напрацювань науковців та педагогів-практиків у цій сфері. Вивчивши досвід інклюзивного навчання такої категорії учнів в початкових школах Республіки Польща, можемо констатувати, що навчання в початковій школі, включаючи заходи для обдарованих дітей, – це спроба пошуку рішень, які дадуть змогу реалізувати ідею рівних прав, що ґрунтуються на індивідуальності, повазі до потреб кожної особистості та підтримці талантів.

Досягнення польського інклюзивного навчання обдарованих здобувачів освіти полягають у: наявності індивідуального курсу навчання за декількома чи всіма навчальними дисциплінами, що дає змогу достроково реалізувати освітню програму; педагогічній та психологічній допомозі обдарованим школярам; підтримці дитини в її загальному розвитку, а також сприянні обдарованості; забезпеченні загальнонаціональних стипендій та фінансуванні заходів для підтримки і мотивування обдарованих здобувачів освіти тощо. Водночас польські науковці вказують і на невирішені проблеми в цій сфері. Серед них: орієнтація на виконання основного навчального плану, несприйняття потенціалу учнів через їхні труднощі з поведінкою тощо.

Перспективи подальших розвідок убачаємо у вивченні можливостей запровадження польського досвіду інклюзивного навчання обдарованих здобувачів освіти у вітчизняну систему початкової освіти та підготовки майбутніх учителів початкових класів до такої діяльності.

⁴²¹ *Polskie szkoły nie rozwijają uzdolnionych uczniów?* *Edunewpl.* 03-11-2016. <https://www.edunews.pl/system-edukacji/szkoly/3650-polskie-szkoly-nie-rozwijaja-uzdolnionych-uczniow>